

Wilm Peulen, pionier van de Zandberg, nader onderzocht.

Het lijdend voorwerp uit onze transcriptie, van een verzoekschrift uit het kerkarchief, was Wilm Peulen. Maar wat weten we nog meer van hem? Een onderzoek leverde het onderstaande resultaat op.ⁱ

Zijn afkomst.

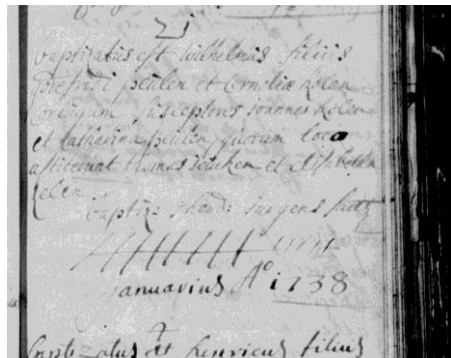
De naam Pullen, Peulen, Püllen, Puelen, Pollen is een veel voorkomende naam in het gehele Overkwartier van Gelre. Hierbij is Puelen een andere schrijfwijze voor Püllen. Uit Straelen stammen de ouders van Pelgrim van Pullen 1550-1608, een priester en publicist.ⁱⁱ

Haus Püllen, Wachtendonck

Elias Pullen kwam uit Venlo, hier wordt hij al in 1595 genoemdⁱⁱⁱ. Dit was naar grote waarschijnlijkheid een voorvader. Op 7 november 1615 trouwde een Elias Pullen met Anna Ingenhuys / Ruweel. Deze familie Ingenhuys behoorde tot de toenmalige elite van Venlo en was van moederszijde verwant aan de familie Puteanus.

Voor 1615 (1^e registers Venlo) wordt een Petrus Pullen geboren die op 15 augustus 1627 te Venlo met Magaritha Orth uit Brüggem trouwde. Op 9 mei 1645 wordt te Venlo uit dit huwelijk de naar zijn opa vernoemde Elias Pullen geboren. Deze Elias Pullen trouwt op 6 februari 1674 te Helden met Mechtildis Erckens.^{iv} Uit dit huwelijk 4 kinderen 3 jongens 1 meisje. Alleen van Johannes, het 3^e kind zijn, nakomelingen bekend. De 1^e zoon Peter noemde zich Erckens, naar zijn moeder, en werd op 4 november 1699 te Roermond beleend met de 4 morgen^v, die in 1544 gesplitst waren uit de Hof Beringen.^{vi}

Doop Wilm, Helden

Mechtildis overlijdt op 2 januari 1689 te Helden.

Op 26 april 1689 trouwt Elias nogmaals met Margarita Zelen, uit dit huwelijk wordt Godefridus geboren die op 25 maart 1690 gedoopt wordt. Godefridus trouwt op 1737 met Cornelia Smits, ook wel Kolen, ze wonen dan op het Strötje. De eerste zoon uit dit huwelijk is onze Wilm die op 21 december 1737 te Helden wordt gedoopt.

Caerte Figurative, Helden 1734

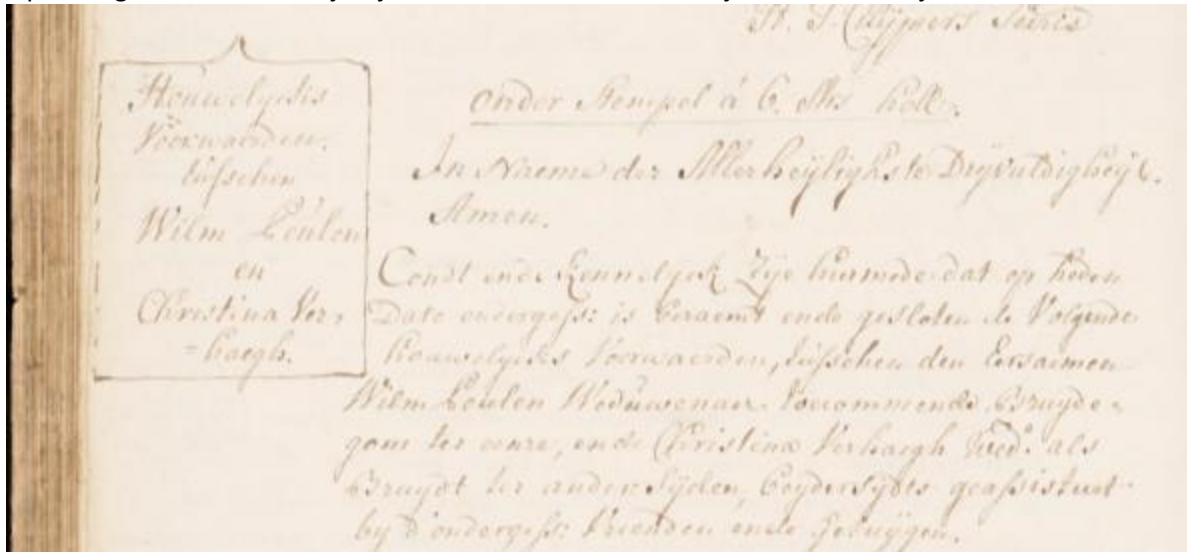
Na hem volgen nog 5 kinderen waarvan er 3 waarschijnlijk vroeg zijn overleden. Zij worden niet verder in de registers genoemd. De zus van Wilm, Theodora en zijn broer Arnoldus/Adolf trouwen en verhuizen naar Maasbree,

Wilm treedt hier op als doopgetuige.

Zijn leven en wonen.

Wilm trouwt te Helden op 14 april 1763 met, de uit Kessel afkomstige, Petronella Hauwen/Houwen. Uit dit huwelijk worden 5 kinderen geboren. De eerstgeborene, Godefridus gedoopt 4 februari 1764, overleden 5 september 1768. Na hem volgen 3 zussen; Gertrudis gedoopt te Helden 22 juni 1765, Joanna gedoopt 31 juli 1767, ook zij is waarschijnlijk vroeg overleden, Godefrida gedoopt 12 oktober 1769, ook zij is vroeg overleden. Als laatste wordt de 2^e Joanna geboren en gedoopt op 06 augustus 1771. Uit de "Historische Tabelle Helden van huys tot huys opgenomen den 20 octob: 1773" is op te maken dat Wilm, met zijn vrouw en 3 jonge dochters, naast zijn moeder, nabij de kerk, woonde. De Ponti boerderij is door Jacobus Knippenbergh, weduwnaar van Maria De Ponti, in 1756 verkocht voor aanleg van een brandpoel en Pastorie met Kapelanie lagen ten zuiden van kerk lag. Ook lagen hier aan de oostkant van de kerk twee armenhuisjes. Emond Knippenbergh, zoon van Jacobus, woonde ook hier bij de kerk.^{vii}

Op 20 augustus 1778 overlijdt zijn vrouw Petronella. Wilm blijft achter met zijn 3 dochters.

Huwelijke voorwaarden 2e huwelijk

Hij hertrouwt op 6 mei 1779 met de, uit Baarlo afkomstige, weduwe Christina Verhaegh, zij was eerder getrouwd geweest met haar neef Wilhelmus aen de Meulen. Met hem heeft ze dan nog 3 kinderen. Op 6 april 1779 zijn dan ook huwelijksvoorwaarden opgemaakt.^{viii}

Met Cristina krijgt Wilm nog een zoon, Wilhelmus die op 1 december 1781 te Helden wordt gedoopt.

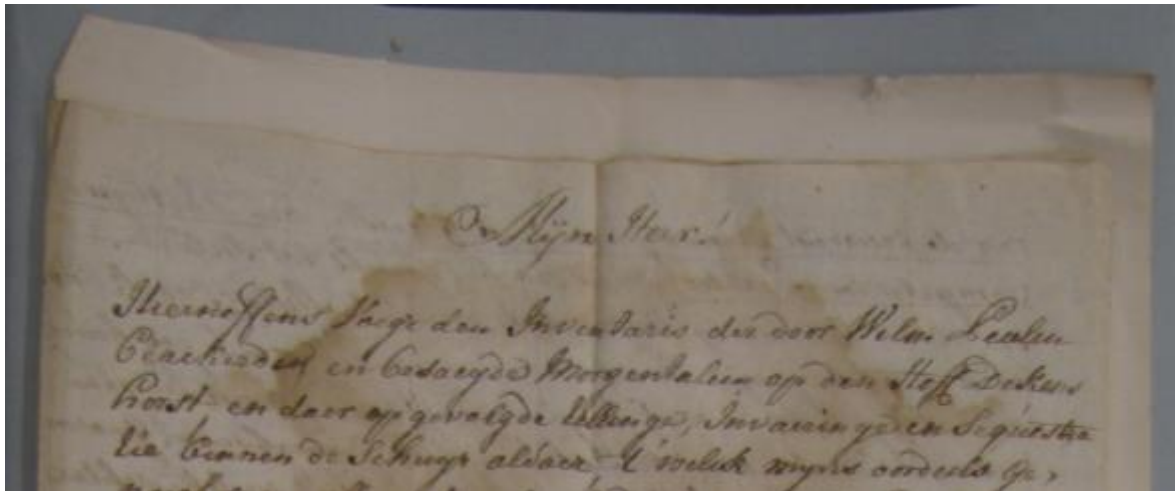
In 1783 is Wilm halfman van leengoed Dekeshorst. Wanneer hij vanuit het dorp als halfman^{ix} op Dekeshorst is begonnen is vooralsnog

onder stempel à 6 strs holl
in marge:
huwelijcks voorwaarden tusschen Wilm Peulen en Christina Verhaegh

in naeme der allerheyligste dryvuldigheyt amen

Condt ende kennelijck zije hier mede dat op heden dato ondergess is beraemt ende gesloten de volgende huwelijcks voorwaarden, tusschen den eersaemen Wilm Peulen weduwnaer toecommende bruydegom ter eenre, ende Christina Verhaegh wede als bruydt ter ander sijde, beydersijds geassisteert bij d'ondergess vrienden ende getuygen.
Eerstelijck is besproken dat overmits den bruydegom ende bruydt jeder besonder kinderen hebben van voorgaende huwelijcken, dat de selve voorkinderen egal in de gereede goederen bij de lestlevende, 't zie bruydegom ofte bruydt naer te laeten, beneffens de kinderen soo in desen huwelijk mochte verweckt worden, sullen wesen en deelen.
Tweedens bij aldyen eenige der voorkinderen mochte tot staeth commen, sal aen de selve – is 't mogelijk – een uytsettinge gegeven worden, alle welck oock in desen val aen de naerkinderen d'een niet minder als d'ander sal geschieden, alles egaelijck.
Derdens overmits het gereede aen de langhst levende verblijft, is bevoorwaert dat indyen de langhst levende hun andermaels mochte ten huwelijk begeven, van gemelten gereede aen de voorkinderen ende de kinderen in desen ehestandt verweckt, sal overleveren pertinenten staeth en inventaris, de welcke naer der selver langhst levende doot op hun instantelijck sullen devolveeren, sonder dat daer van iets aen een of ander volgende huwelijk can of magh worden gebracht.
In waerheys oirconde hebben wij toecommende bruydegom en bruydt, beneffens d'aenwesende vrienden ende getuygen, eygenhandigh onderteekent en bevestigt tot Helden den 6e aprilis 1779.
Was onderteekent: dit # ist handtmerckt van den bruydegom Wilm Peulen eygenhandigh gestelt; Christina Verhaegh; Adolf Peulen; dit & ist handtmerckt van Hendrick Houwen; Peter Korsten; Peeter Jeucken beyde als getuygen, mij present H. T. Cuijpers secris.
Accordeert bij mij
H. T. Cuijpers secris

niet bekend. Tevreden was hij over de gang van zaken en zijn bestaan als halfman zeker niet. Zijn inkomen is slecht en de verplichtingen hoog. Een levering van boter enz. kon hij niet nakomen.

Het verzoekschrift uit 1783, Lambertus parochie Helden

De Dekenshorst was sinds 1326 een leengoed onder Gelders Leenrecht^x. In 1750 werd Clara Francisca Ferdinanda Ruys^{xi} beleend met dit goed. Clara was ingetreden in het adellijke stift Keyzersbosch in Neer. Het stift behartigde de belangen van de ingetreden adellijke juffrouwen. “Het Jufferenhuis” liet beslag leggen op de rogge oogst, ondanks dat hij voldoende garanties had gegeven voor de nog te leveren boter. Hij werd opgezadeld met alle voorgeschoten proces kosten met een totaal van 6 gulden en 13¹/₂ stuiver. Hij moest deze direct voldoen aan de afgevaardigde van Keyzersbosch. Behalve de gerichtsbode was ook de dorser van Keyzersbosch en de nieuwe halfman, Matthis Jacobs, aanwezig. De kosten die hij moest betalen vond hij zeer onrechtvaardig. Daarom richt hij zich met steun van de gerichtsschrijver H.F. Cuijpers aan het Hof van Gelre met een verzoekschrift van 7 augustus 1783 om alsnog gerechtvaardigder behandeld te worden^{xii}. Uit het verzoekschrift blijkt dat het geen vetpot was bij Wilm, Cuijpers schrijft *“sijn overigh armoedje in aleerhande soorten van noodeloose kosten versmelten”*. In het verzoekschrift voeren ze verder o.a. aan dat Wilm de kosten *“van aengecogt hooij fourneerde saet goet wie oock het meerdere van die tegens stijl en usantie uijtgedorssene voeijer vimmen (stappels) en welck een en ander altoos tot onderhoudt vant vehe, schaepen en peerden heeft gediens niet mits hem als de voor datige halfliedens gehoorende gevalideert te worden, hetwelk de waerde van de ruckstendige Boter ect. wel sal overtreffen.”*

Hoe dit verzoek is afgehandeld is niet bekend maar blijkbaar niet tot tevredenheid van Wilm.

In zijn artikel “Pioneers van de Zandberg” schrijft Peter Vullings^{xiii} : *“Willem Peulen wilde in maart 1784 zo snel mogelijk heidegrond op de Zandberg toegewezen krijgen. Het huurhuis waar hij woonde (toen nog de Dekeshorst?) moest hij voor aanstaande Pasen (was op 11 april) verlaten. Op het nieuwe erf wil hij dan een nieuw huis bouwen. Het beoogde perceel is gelegen tegenover de woonplaatsen van Wilm Janssen en Hubert Heijen aan de overzijde van de weg naar Baarlo.”*

Om de kosten van de vele oorlogen die de Pruisische Koning Frederik de Grote voerde werden de gemeente steeds zwaarder belast en raakte in de schulden. De Pruisen stimuleerden in 1765 met wetgeving dat gronden die niet direct voor gemeenschappelijk gebruik nodig waren verkocht

konden worden ter aflossing van de gemeentelijke schulden. Wilm doet een aanvraag bij de gemeentelijke commissie en hij krijgt een stuk van 7 morgen heide toegewezen. Hij *“betimmer”* (bebouwt) het met een simpel huisje en gaat het kavel aan het ontginnen.

Ploegende boer, Anton Mauve 1838-1888

xiv

Een grote boer was Wilm niet, volgens de *“Capitatie- werf en beestengeld over het jaar 1785”* bestaat zijn veestapel naar schatting uit één koe.

Samen met zijn vrouw en zoontje Wilhelmus (5) woont hij in het huisje op de Zandberg zoals blijkt uit de *“ Special opnaeme aller ind heerlijkheit Helden levenden Seelen, 20 november 1786.”*

Zijn dochters Gertrudis (21) en Joanna (15) hebben voor de volkstelling van 1786 het ouderlijke huis al verlaten en waarschijnlijk zullen ook de in de acte van 6 april 1776 beloofde *“uytsettinge”* hebben mee gekregen.

Het huwelijk met Cristina duur 8 jaar, dan overlijdt ze op 16 september 1787 te Helden.

Op 8 mei 1788 trouwt zijn dochter Gertrudis te Baarlo met de weduwnaar Gerardus Timmermans.

Als getuigen treden op Mathia Timmermans en haar zus Joanna Puelen.

Op 22 oktober 1789 verkoopt Wilm zijn huis en grond voor 250 gulden aan Jacobus Gielen en Catrina Vestjes.^{xv}

De verkoop wordt niet in contanten afgerekend maar Wilm wordt *“toghtenaer”*.^{xvi} Hij krijgt voor de 250 gulden een *“lijftocht”*, een lijfrente van 4% per jaar. Jacobus en Catrina lenen van hem het benodigde kapitaal en moeten hiervoor voldoende borg stellen, mochten zij de rente of de aflossing niet kunnen voldoen. Het gekochte goed en al hun andere goederen dienen geheel

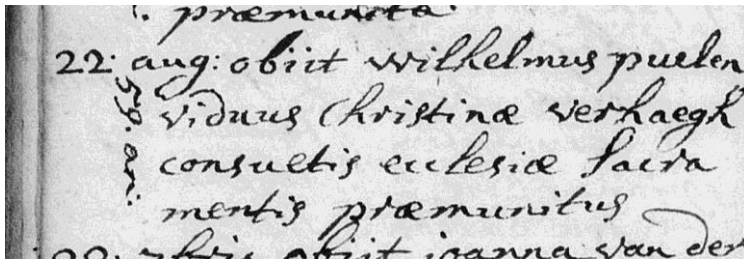
Transport acte, Schepenbank Helden RHCL

of gedeeltelijk als onderpand. Verder is bepaald dat:

“blijvende nogtans den eigendom van voornoemde capitael ten favuer van voorschreven onmondig kint gereserveert”^{xvii}

Wilm senior kiest er voor om voor de kleine Wilhelmus (8) een zekerheid van inkomen in de toekomst te garanderen. Misschien was de kleine Wilhelmus wel ziekelijk? En zou hij nooit zijn eigen inkomen kunnen voorzien.

Helaas liep het anders. Samen met kleine Wilhelmus uit zijn 2^e huwelijk verhuist ook hij naar Baarlo. De kleine Wilhelmus overlijdt in Baarlo op 10 oktober 1792 op 11 jarige leeftijd, en heeft nooit van het hem toegedachte kapitaal kunnen genieten.

Overlijden Wilm 1795, Baarlo

3 jaar later op 22 augustus 1795 overlijdt Wilm voorzien van het laatste sacrament op 59 jarige leeftijd, te Baarlo.

Zijn dochter Joanna trouwt op 21 april 1803 met de weduwnaar Wilhelmus Segers. Getuigen bij dit huwelijk zijn Jacobus Segers en Joanna Houwen haar nicht.

In een volgend artikel gaan we nader in op het werk dat Wilm op de Zandberg achter liet. Wie waren degenen die na hem de akkers aan de Zandberg bewerkten en daar hun brood verdiende.

ⁱ Genealogische gegevens via: www.landvankessel.nl , www.PeelenMaasnet.nl
verificatie via www.familysearch.org

ⁱⁱ https://www.dbnl.org/tekst/molh003nieu09_01/molh003nieu09_01_1439.php

ⁱⁱⁱ <http://www.beltzer.nl/maakaldfaerced/nederlands/20860.htm>

https://www.dbnl.org/tekst/molh003nieu07_01/molh003nieu07_01_1195.php

^{iv} De naam Erckens/Erkens enz. komt met name in Zuid-Limburg veel voor.

Nederlandse Familienamenbank, Centraal Bureau Genealogie, Den Haag.

^v Register op de leenaktenboeken van het Pruisisch Overkwartier van Gelder 1713-1794

M. Flokstra, MAASTRICHT 1991. Leen 162, blz. 156

^{vi} Register op de leenaktenboeken van het Register op de leenaktenboeken van het Pruisisch Overkwartier van Gelder 1713-1794

M. Flokstra, MAASTRICHT 1991. Leen 162, blz. 156

^{vi} Register op de leenaktenboeken Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen.

Mr. J. J. S. Baron SLOET en Dr. J. S. van VEEN.

Uitgave P. GOUDA QUINT. 1904. Arnhem

^{vii} Genealogie Knippenberg(h) door P.J. van Knippenberg, Genk 1980

^{viii} Schepenbank Helden, Nr 296. 06-04-1779 RHCL

^{ix} Middel Nederlands Woordenboek, Instituut voor de Nederlandse taal: Halfman: Hetzelfde als halfwin: pachter, die het land van zijn heer tegen genot van de helft van de opbrengst der vruchten bebouwt.

^x Register op de leenaktenboeken van het Pruisisch Overkwartier van Gelder 1713-1794

M. Flokstra, MAASTRICHT 1991. Leen 164, blz. 157

^{xi} Clara Francisca Ferdinanda Ruys, telg uit de Ruys de Beerenbroeck familie, was behalve met de Dekenhorst, in 1768 samen met haar zus Catharina ook beleend met de halve heerlijkheid Blerick. De ander helft van Blerick was beleend aan Joannes Josephus van Laer. Carla huwde op 18 februari 1785 op 59 jarige leeftijd met Johannes, waardoor de heerlijkheid Blerick weer was herenigd.

^{xii} Verzoekschrift, 7 augustus 1783, kerkarchief Lambertus kerk Helden

^{xiii} De Moennik, | 2011 | 4 maart 2011 | pagina 34

^{xiv} Anton Mauve geb. Zaandam 18 sept. 1838 ovl. Arnhem 5 feb. 1888. Hij was een neef van Vincent van Gogh. Behoorde tot de Haagse school en was o.a. bevriend met Albert Neuhuys.

^{xv} Straatnamen de Potdé, Henk Thiesen; De Moennik | 2010 | 24 februari 2010 | pagina 7

^{xvi} Tochtener – Vruchtgebruiker, heffer eener (lijf)tocht of lijfrente.

Lijftocht- Levensonderhoud

^{xvii} RHCL_01.036_30_00096 -00097; Verkoop acte 22oct 1789